

INNOVATION IQTISODIYOT

Ilmiy-amaliy elektron jurnal

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

THE INNOVATION ECONOMY

Electronic Scientific and Practical Journal

2025 / 6

@QMI_Institut

Qarshi shahri,
Mustaqillik ko'chasi 225 - uy

www.kstu.uz
www.ojs.qmii.uz

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

3-jild
6-son
noyabr, 2025

November 2025
Volume 3
Number 6

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА
Научно-практический
электронный журнал

THE INNOVATION ECONOMY
Electronic Scientific and Practical
Journal

ISSN: 3030-315X

ojs.qmii.uz

Muassis:

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi:

R.X.Ergashev, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi o'rinbosari:

S.N.Xamrayeva, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qarshi davlat texnika universiteti

Mas'ul muharrir:

N.A.Ochilova, PhD, dotsent

Qarshi davlat texnika universiteti

Texnik muharrir:

F.F.Haqqulov, PhD

Qarshi davlat texnika universiteti

*Jurnal har oyda bir marotaba elektron shaklda
jurnalning rasmiy sayti orqali nashr etiladi.*

Tahririyat manzili:

180100, Qarshi shahri, Mustaqillik ko'chasi 225-uy

Tel.: +998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Faks: +998 (75) 221 1395

E-mail: innoeconomic@qmii.uz

"Innovatsion iqtisodiyot" ilmiy - amaliy
O'zbekiston elektron jurnali ta'lim, fan va
innovatsiyalar Respublikasi Oliy vazirligi
huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi**
rayosatining 2025-yil 5-apreldagi 369-sonli
qarori bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

**Jurnalda quyidagi ruknlar asosida maqolalar
nashr etiladi:**

1. Nazariya va metodologiya
2. Raqamli iqtisodiyot
3. Mintaqa va tarmoqlar iqtisodiyoti
4. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik
5. Inson kapitali iqtisodiyoti
6. Menejment va marketing
7. Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
8. Moliya, kredit va investitsiya
9. Ekonometrika va statistika
10. Xizmat ko'rsatish va turizm sohasi

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Tahririyat Kengashining xalqaro a'zolari:

*Ovchinnikov Viktor Nikolayevich - i.f.d., professor, akademik (Janubiy Federal
Universitet, Rossiya)*

Solodovnikov Sergiy Yurevich - i.f.d., professor (Belorussiya milliy texnika universiteti)

Sidorov Viktor Aleksandrovich - i.f.d., professor, (Kuban davlat universiteti)

Shevchenko Igor Viktorovich - i.f.d., professor (Kuban davlat universiteti, Rossiya)

*Kusainov Xalel Xaymullievich - i.f.d., professor, akademik (Qozog'iston Respublikasi
Milliy fanlar akademiyasi)*

*Samandarzoda Iskandar Hakim - i.f.d., professor (SH.Shotemur nomidagi Tojikiston
agrar universiteti)*

*Gibadullin Artur Arturovich - i.f.n. dotsent (Milliy tadqiqot universiteti, Moskva
energetika instituti, Rossiya)*

*Voynash Sergey Aleksandrovich - i.f.n. dotsent (Qozon Volga bo'yi (federal)
universiteti)*

*Pulyayeva Valentina Nikolayevna - i.f.d. professor (Rossiya Federatsiyasi hukumati
qoshidagi moliya universiteti)*

*Morkovkin Dmitriy Yevgeniyevich - i.f.d. professor (Rossiya Federatsiyasi hukumati
qoshidagi moliya universiteti)*

*Sadriddinov Manuchehr Islomiddinovich - i.f.d., professor, (Tojikiston Respublikasi
Milliy fanlar Akademiyasi)*

*Perskaya Viktoriya Vadimovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati
huzuridagi Moliya universiteti)*

*Molchanov Igor Nikolayevich - i.f.d., professor, (Lomonosov nomidagi Moskva davlat
universiteti)*

*Basova Mariya Mixaylovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati
huzuridagi Moliya universiteti)*

*Chupin Aleksandr Leonidovich - i.f.d., professor, (P.Lumumba nomidagi Rossiya
xalqlar do'stligi universiteti)*

*Nezamaykin Valeriy Nikolayevich - i.f.d., professor, (Rossiya davlat gumanitar
universiteti)*

*Nikonorova Alla Vladimirovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati
huzuridagi Moliya universiteti)*

*Dmitriyeva Olga Aleksandrovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati
huzuridagi Moliya universiteti)*

*Shvets Yuriy Yuryevich - i.f.n., dotsent, (Rossiya Fanlar akademiyasining Nazarot
fanlari instituti)*

*Kolosova Yelena Valeryevna - i.f.n., dotsent, (Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot
universiteti)*

Tahririyat Kengashi a'zolari:

Gulyamov Saidaxror Saidaxmedovich - i.f.d., professor, akademik

Bozorov Orifjon Shodiyevich - t.f.n., dotsent

Pardayev Mamayunus Qarshiboyevich - i.f.d., professor

Vaxabov Abduraxim Vasikovich - i.f.d., professor

Navruz-zoda Baxtiyor Negmatovich - i.f.d., professor

Xatamov Ochildi Qurbonovich - i.f.d., professor

Fayziyeva Shirin Shodmonovna - i.f.n., professor

Jumayeva Gulrux Jo'raqulovna - i.f.n., professor

Egamberdiyeva Salima Raimovna - i.f.n., dotsent

Erkayeva Gulbahor Panjiyevna - i.f.n., professor

Yakubova Shamshinur Shuxratovna - i.f.d. dotsent

Amirqulov Shuhrat Olimovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Samiyeva Gulnoza Toxirovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aliqulov Azamat Tuyg'unovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aminov Fazlitdin Baxadirovich - i.f.n., dotsent

Xo'jaqulova Nigora Rustamovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Turobov Sherzod Alisherovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Alimova Munisa Yulchiyevna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Ergasheva Nasiba Raxmatullayevna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Boboqulov Sanjar Baxromkulovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Djalilov Raxmonkul Hamidovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Nomazov Baxrom Bobomurodovich - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Alimxanova Nigora Alimxanovna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Jonuzokov Mirzabek Kulmatovich - i.f.f.d. (PhD), dotsent

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

Samarqand shahrida turizm klasterlarini va mintaqaviy integratsiya rivojlanish modellarini shakllantirish

Janzakov Bekzot Kulmamat o'g'li

Formation of tourism clusters and models of regional integration development in the city of Samarkand

Bekzot Kulmamat oglu Janzakov

Формирование туристических кластеров и модели развития региональной интеграции в городе Самарканде

Джанзаков Бекзот Кулмамат оглу

Received: November 4, 2025 Revised: November 7, 2025

■ Accepted: November 10, 2025 ■ Published Online: December 1, 2025

■ **Annotatsiya:** Mazkur maqolada turizm xizmatlari samaradorligini oshirishda klasterlash yondashuvining roli, uning iqtisodiy mexanizmlari hamda amaliy qo'llanish imkoniyatlari tahlil qilingan. Tadqiqotning amaliy qismi sifatida Samarqand shahrining turizm hududlari geografik-klasterlik nuqtayi nazaridan o'rganilib, shahar hududida shakllangan tarixiy, transport, ilmiy-madaniy, zamonaviy dam olish va aeroport klasterlarining fazoviy tuzilishi aniqlangan. Xaritaga asoslangan tahlil turizm oqimining asosiy markazlari va ularga xizmat ko'rsatuvchi infratuzilmaning o'zaro integratsiyalashganligini ko'rsatadi. Shuningdek, turizm klasterlari tizimining iqtisodiy samaradorlikka ta'siri, tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlar orqali tarmoq ishtirokchilarining o'zaro manfaatli hamkorligini kuchaytirish yo'llari haqida takliflar berilgan.

■ **Kalit so'zlar:** Klaster, samaradorlik, turizm xizmatlari, aeroport, muzey

■ **Аннотация:** В данной статье анализируется роль кластерного подхода в повышении эффективности туристских услуг, его экономические механизмы и возможности практического применения. В качестве практической части исследования изучены туристские территории города Самарканда с географо-кластерной точки зрения, определена пространственная структура сформированных в городе исторических, транспортных, научно-культурных, современных рекреационных и аэропортовых кластеров. Картографический анализ показывает взаимную интеграцию основных центров туристских потоков и обслуживающей их инфраструктуры. Также даны предложения по влиянию системы туристских кластеров

на экономическую эффективность, пути укрепления взаимовыгодного сотрудничества участников отрасли посредством организационно-экономических механизмов.

■ **Ключевые слова:** Кластер, эффективность, туристические услуги, аэропорт, музей.

■ **Abstract:** This article analyzes the role of the cluster approach in improving the efficiency of tourism services, its economic mechanisms, and potential for practical application. The practical component of the study examines the tourist areas of Samarkand from a geographical and cluster perspective, determining the spatial structure of the historical, transport, scientific and cultural, modern recreational, and airport clusters established in the city. A cartographic analysis demonstrates the mutual integration of the main centers of tourist flows and the infrastructure that serves them. Suggestions are also provided regarding the impact of the tourism cluster system on economic efficiency and ways to strengthen mutually beneficial cooperation between industry participants through organizational and economic mechanisms.

■ **Key words:** cluster, efficiency, tourism services, airport, museum.

KIRISH

Bugungi kunda respublikamizda turistlarga yuqori sifatli va raqobatbardosh xizmatlar ko'rsatishni ta'minlash maqsadida klaster shakllari va usullaridan keng foydalanish davr talabiga aylanmoqda. Jumladan, 1990 - yillarda M. Porter tomonidan taklif qilingan klasterlash usullarini iqtisodiyotning ko'pgina sohalarida qo'llash imkoniyati mavjud¹. Klasterlar o'z mohiyatiga ko'ra turli subyektlar o'rtasidagi tashkiliy-iqtisodiy munosabatlarni uyg'unlashtirish va amalga oshirishga asos yaratadigan ishlab chiqarishni tashkil qilish shakllaridan biri bo'lib hisoblanadi.

Klasterning tashkil topishi va samarali faoliyat yuritishi ko'p jihatdan yaqin joylashgan subyektlarning o'zaro hamkorlik qilib innovatsion xizmat ko'rsatishga intilishi bilan bog'liq. Klasterlar bo'yicha o'tkazilgan ko'p sonli tadqiqotlarga ko'ra, ularning tashkil topishi mahalliy aholi daromadining o'sishiga, xorijiy investitsiyalar oqimining ko'payishiga va o'sha soha raqobatbardoshligining oshishiga olib keladi². Shu sababli keyingi yillarda mamlakatimizda iqtisodiyotning muhim tarmoqlarida klasterlash shakl va mexanizmlarini joriy qilishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Jumladan, bu borada O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning "parlamentimiz ... "Kooperatsiya va klasterlar to'g'risida"gi yangi qonunni" tezroq qabul qilsa..."³ mamlakatimizda mazkur sohada rejalashtirilayotgan katta ishlarning muhim huquqiy asosi yaratilar edi degan fikrlari buning yaqqol dalilidir.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Jahondagi klaster maktabining asoschisi hisoblangan

1 Porter, M. E. (1990). The Competitive Advantage of Nations. London: MacMillan & Co.

2 Barrell, R., & Pain, N. (1999). Domestic Institutions, Agglomerations, and Foreign Direct Investment in Europe. European Economic Review, 43, 925-934.

3 Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномаси, "Халқ сўзи" газетаси. 2020 йил 24 январь.

4 Портер М.Э. Конкуренция. Пер. с англ.-М.: Издат. Дом "Вильямс", 2001.

5 Rosenfeld, S. (1997). Bringing Business Clusters into the Mainstream of Economic Development. European Planning Studies, 5(1), 3-23.

Garvard biznes maktabi professori Maykl Porter⁴ e'tirof etishicha, klaster tushunchasi ingliz tilidagi "cluster" (to'plam, bog'lam, guruh) so'zidan olingan bo'lib, unga ko'ra "klaster – ma'lum bir sohada faoliyat ko'rsatadigan geografik jihatdan bir-biriga bog'liq bo'lgan kompaniyalar va unga aloqador tashkilotlar guru-hidir, u umumiy faoliyat va o'zaro bir-birini to'ldiruvchi xususiyatlar bilan tasniflanadi".

M.Porter konsepsiyasiga ko'ra, klasterlarni shakllantirish uchun quyidagi omillar bo'lishi talab qilinadi: cheklangan geografik hududda barcha klaster ishtirokchilarining konsentratsiyasi; mazkur mintaqada klasterlarni shakllantirishga, sub'ektlarni qo'llab-quvvatlash va ularga xizmat ko'rsatishga yordam beradigan raqobatli ustunlikka ega bo'lgan yetakchi kompaniyalarning mavjudligi va ishtirokchilar o'rtasida hamkorlikni muvofiqlashtirish.

Mamlakatimiz iqtisodiyotining innovatsion rivojlanish jarayoni va bosqichiga o'tish sharoitida xalqaro jahon tajribasidan kelib chiqib, respublika iqtisodiyotining barcha soha va tarmoqlarida yangi innovatsion klasterlarni shakllantirishni taqozo etmoqda. Jahon tajribasiga ko'ra, iqtisodiyot tarmoqlarida innovatsion klasterlar quyidagi shakllarga xos rivojlanish tendensiyasiga ega: 1) texnologik klasterlar; 2) sanoat klasterlari; 3) intel-lektual klasterlar va 4) "aqlli" innovatsion klasterlar.

Umuman olganda, masalan S. Rosenfeldning fikriga ko'ra, klasterlar turli o'zaro bog'liq sub'ektlarning ma'lum bir geografik hududdagi konsen-tratsiyasi bo'lib, ularning eng asosiy maqsadi ishtirokchilarning sinergetik daromadini oshirish hisoblanadi, chunki, muayyan sub'ekt alohida faoliyat yuritganda oladigan daromadi klasterda boshqa sub'ektlar bilan hamkorlik asosida oladigan daromadidan kam bo'lishi mumkin⁵.

Tadqiqotlarning ko'rsatishicha, turistik xizmat klasteri

Shveysariya, Slovakiya kabi davlatlarda ancha yillardan beri faoliyat yuritadi. Xususan, Davos-Kloster, Engadin avliyo Moris, Yuqori Tatra va Liptov kabi turistik klasterlarning samarali faoliyat yuritishini uning a'zolari o'rtasida kuchli hamkorlik aloqalarining shakllanganligiga bog'lash mumkin. Masalan, Gaydosichning hisob-kitoblariga ko'ra, Davos klasterida eng yirik turistik sub'ekt uning tarkibiy tuzilishi va faoliyat yuritishiga 70% gacha ta'sir o'tkazishi mumkin⁶.

Klaster atamasi zahirida kuchsiz bog'lanish emas, balki iqtisodiy uzviy bog'langan turistik xizmatlar majmuasi nazarda tutiladi. Xizmatlarning uzviy bog'lanishi aslida bir birini to'ldiradigan, masalan, taksi xizmati, ovqatlanish, gid va mehmonxona xizmatlarining o'zaro integratsiyasi sifatida izohlanadi, ya'ni ular o'z faoliyatini faqat o'zlariga emas, balki boshqa "to'ldiruvchi" sub'ektlarning ta'sirini ham hisobga olgan holda nazorat qilish imkoniga ega bo'ladi. Ushbu bog'lanish moliyaviy manfaatlar bilan asoslangan bo'lib, sub'ektlar bir birlarining aksiyalarini xarid qilish orqali o'zaro manfaatli bog'lanib samarali hamkorlik o'rnatishadi. Xodimlarning xizmat ko'rsatishiga bo'lgan motivatsiyasini kuchaytirish uchun, bizning tavsiyamizga ko'ra, yirik turistik sub'ektlarni kooperativlar shaklida qayta tashkil etish lozim. Shu bilan birga, ushbu sub'ektlar qimmatli qog'ozlar bozoriga to'siqsiz kirishlari uchun byurokratik to'siqlarni olib tashlash lozim. Shu tashkiliy-iqtisodiy mexanizmni joriy etish orqali ham turistik sub'ektlar integratsiyasini ta'minlash va yuqori sifatli raqobatbardosh turistik xizmat ko'rsatishga erishish chora-tadbirlariga alohida e'tibor qaratish lozim deb hisoblaymiz.

Klaster atamasi zahirida kuchsiz bog'lanish emas, balki iqtisodiy uzviy bog'langan turistik xizmatlar majmuasi nazarda tutiladi. Xizmatlarning uzviy bog'lanishi aslida bir birini to'ldiradigan, masalan, taksi xizmati, ovqatlanish, gid va mehmonxona xizmatlarining o'zaro integratsiyasi sifatida izohlanadi, ya'ni ular o'z faoliyatini faqat o'zlariga emas, balki boshqa "to'ldiruvchi" sub'ektlarning ta'sirini ham hisobga olgan holda nazorat qilish imkoniga ega bo'ladi. Ushbu bog'lanish moliyaviy manfaatlar bilan asoslangan bo'lib, sub'ektlar bir birlarining aksiyalarini xarid qilish orqali o'zaro manfaatli bog'lanib samarali hamkorlik o'rnatishadi. Xodimlarning xizmat ko'rsatishiga bo'lgan motivatsiyasini kuchaytirish uchun, bizning tavsiyamizga ko'ra, yirik turistik sub'ektlarni kooperativlar shaklida qayta tashkil etish lozim. Shu bilan birga, ushbu sub'ektlar qimmatli qog'ozlar bozoriga to'siqsiz kirishlari uchun byurokratik to'siqlarni olib tashlash lozim. Shu tashkiliy-iqtisodiy mexanizmni joriy etish orqali ham turistik sub'ektlar integratsiyasini ta'minlash va yuqori sifatli raqobatbardosh turistik xizmat ko'rsatishga erishish chora-tadbirlariga alohida e'tibor qaratish lozim deb

hisoblaymiz.

■ TAHLIL VA NATIJALAR

Samarqand shahrining turizm tizimi murakkab, ammo mantiqan izchil fazoviy tuzilishga ega bo'lib, unda bir nechta markazlashgan klasterlar shakllangan. Ushbu klasterlar bir-birini to'ldiruvchi vazifalarni bajaradi: tarixiy meros, xizmatlar, transport infratuzilmasi va zamonaviy dam olish majmualari bir butun turizm ekotizimini hosil qilmoqda. Xaritada ko'rinib turganidek, Samarqandda turizm obyektlari bir necha markaz atrofida to'plangan - bu holat ko'p markazli (polinuklear) klaster tizimi shakllanganini ko'rsatadi.

1. Markaziy tarixiy klaster (Registon – Bibi Xonim – Shohi Zinda hududi)

Eng zich nuqtalar aynan shahar markazida, ya'ni Registon maydoni, Bibi Xonim masjidi va Shohi Zinda majmuasi atrofida joylashgan. Bu hududda asosiy diqqatga sazovor joylar, yirik mehmonxonalar (Bibikhanum Hotel, L'Argamak Hotel, Platan Hotel) hamda mashhur restoran va kafelar jamlangan. Mazkur klasterni "madaniy-tarixiy klaster" deb atash mumkin, chunki u meros obyektlari, gastronomiya va mehmonxona xizmatlarining o'zaro yaqin joylashuvi bilan ajralib turadi. Bunday aglomeratsiya turistlar uchun qulaylik yaratadi va iqtisodiy jihatdan ham katta sinergetik ta'sir ko'rsatadi.

2. G'arbiy transport va biznes klaster (Temir yo'l vokzali – Global Connect atrofida)

Registon markazidan g'arbga qarab joylashgan temir yo'l vokzali hududi Samarqandning muhim transport darvozasi hisoblanadi. Shu atrofda tur operatorlar (masalan, Global Connect), zamonaviy restoranlar (Restaurant Samarkand) va biznes mehmonxonalar (Platan, Alexander Hotel) to'plangan. Bu klaster kirish darvozasi (gateway) vazifasini bajaradi, ya'ni shahar markaziga kelayotgan turistlarning asosiy oqimini qabul qiladi. U tarixiy markaz bilan transport yo'llari, xususan M1 va 3-raqamli avtobus yo'nalishlari orqali uzviy bog'langan.

3. Shimoliy ilmiy-madaniy klaster (Afrosiyob – Ulug'bek rasadxonasi hududi)

Shahar markazidan biroz shimolda joylashgan Afrosiyob muzeyi va Ulug'bek rasadxonasi arxeologik va ilmiy-tarixiy yo'nalishdagi kichik, ammo muhim subklasterni tashkil etadi. Bu joylar asosiy turizm oqimidan nisbatan uzoq bo'lsa-da, ular o'zining ilmiy-ma'rifiy yo'nalishi bilan tarixiy klasterni boyitadi. Ushbu hududni "maxsus qiziqishli subklaster" deb atash mumkin, chunki u tarixni, arxeologiyani va ilmiy merosni o'rganishga qaratilgan tashriflarni jalb etadi.

6 Gaydosich T. (2015). Network analysis of Cooperation in Tourism Destinations. Czech Journal of Tourism. pp.26-44

2. Janubiy zamonaviy dam olish klasteri (Hilton – Silk Road Samarkand majmuasi)

Shahar janubida joylashgan Hilton Samarkand Regency va Silk Road Samarkand majmuasi yangi turdagi - konferensiya, dam olish va biznes yo'nalishidagi turizmni rivojlantiruvchi markazdir. Bu klasteri "MICE klasteri" (Meetings, Incentives, Conferences, Exhibitions) sifatida baholash mumkin. U tarixiy klasteri to'ldirib, Samarqand turizmini faqat tarixiy emas, balki zamonaviy va xalqaro miqyosdagi xizmatlar bilan diversifikatsiya qiladi.

5. Sharqiy kirish klasteri (Samarqand xalqaro aeroporti atrofida)

Xaritada ko'rish mumkinki, Samarqand xalqaro aeroporti shahar sharqiy chekkasida joylashgan bo'lib, bu hudud transport-logistik markaz sifatida shakllanmoqda. Aeroport shahar markazi bilan M1 va 256-raqamli avtobus yo'nalishlari orqali bog'langan. Shu sababli bu klaster "aeroport darvozasi" sifatida butun turizm oqimining boshlanish va yakunlanish nuqtasini tashkil etadi. Kelgusida bu hududda qisqa muddatli mehmonxonalar, kafe va axborot markazlari tashkil etish maqsadga muvofiq bo'ladi.

Turizm klasterlari o'zaro avtobus tarmoqlari orqali bog'langan:

-M1 va 256 yo'nalishlari aeroport – vokzal – tarixiy markaz o'rtasidagi asosiy koridorni tashkil etadi.

-3 va 73 yo'nalishlari esa vokzal – Registon – Kaftarxona yo'nalishida faoliyat yuritadi.

Bu yo'nalishlar turizm tizimining "tomir tizimi" vazifasini bajaradi, ya'ni shahar bo'ylab harakatlanish qulayligini ta'minlaydi va barcha klasterlarni yagona transport tizimiga birlashtiradi.

Samarqanddagi turizm hududlari Maykl Porter tomonidan ilgari surilgan "klaster" kontsepsiyasiga to'liq mos keladi. Har bir klaster o'ziga xos ixtisoslashgan, ammo ular o'zaro raqobat va hamkorlik asosida umumiy iqtisodiy samaradorlikni oshiradi:

- Markaziy klaster – madaniy iste'mol va meros turizmi markazi;

- Transport va aeroport klasterlari – tashrifni qulaylashtiruvchi infratuzilma;

- Dam olish va konferensiya klasteri – yuqori segment xizmatlari;

- Ilmiy klaster – ta'limiy va ma'rifiy turizm yo'nalishi.

Natijada Samarqand turizmi fazoviy jihatdan diversifikatsiyalashgan, lekin funksional jihatdan bir-birini to'ldiruvchi tizimga aylangan.

Xaritadagi ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, Samarqand shahrida turizm faoliyati ko'p markazli klaster modeliga asoslanadi. Asosiy markaz — Registon atrofi - barcha tarmoqlarni birlashtiruvchi "yadro klaster" hisoblanadi. Uning atrofida transport, ilmiy, dam olish va aeroport

klasterlari o'zaro bog'lanib, integral turizm makonini shakllantiradi. Bu esa nafaqat shahar turizm salohiyatini oshiradi, balki barqaror rivojlanish, sarmoya jalb qilish va yangi ish o'rinlarini yaratishda ham muhim rol o'ynaydi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan ilmiy tahlillar shuni ko'rsatadiki, turizm xizmatlarining samaradorligini oshirishda klasterlash yondashuvi eng muhim strategik instrumentlardan biridir. Maykl Porter konsepsiyasiga asoslanib aytish mumkinki, klasterlar nafaqat geografik yaqinlikka, balki subyektlar o'rtasidagi iqtisodiy, funksional va tashkiliy bog'liqlikka asoslanadi. Bunday bog'liqlik turizm industriyasida sinergetik samara hosil qiladi - xizmat ko'rsatuvchi subyektlarning har biri alohida ishlaganda oladigan natija, ularning klaster ichidagi o'zaro hamkorligi orqali bir necha baravar oshadi.

Samarqand shahrida shakllangan klasterlar - tarixiy markaz, transport klasteri, ilmiy-madaniy subklaster, zamonaviy MICE klasteri va aeroport-logistika klasteri - o'zaro funksional jihatdan bir-birini to'ldirib, yagona turistik ekotizimni yuzaga keltirmoqda. Registon atrofidagi tarixiy yadro klasteri turizm oqimining markaziy nuqtasi bo'lsa, transport va aeroport klasterlari tashrif buyuruvchilar oqimining barqarorligini ta'minlamoqda. Zamonaviy dam olish va konferensiya majmualari esa shaharning turizm portfelini diversifikatsiya qilib, yuqori daromadli segmentlarni jalb etmoqda.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, Samarqand turizm tizimi polinuklear, ya'ni ko'p markazli klaster modeliga asoslanadi. Har bir klaster o'z vazifasiga ega bo'lsa-da, ularning o'zaro integratsiyasi shahar turizm makonini yaxlit tizimga aylantiradi. Transport yo'nalishlarining klasterlarni bog'lovchi "tomir tizimi" sifatida ishlashi esa butun ekotizimning barqarorligiga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi xulosaga kelish mumkin: Samarqandda klasterlash yondashuvining to'g'ri qo'llanilishi turizm xizmatlari sifatini oshiradi, turistlar oqimini boshqarishni osonlashtiradi, yangi investitsiya loyihalari uchun zamin yaratadi va hududning iqtisodiy o'sishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Kelgusida ushbu klasterlarning boshqaruv tizimini takomillashtirish, innovatsion xizmatlar ulushini oshirish va tarmoq ishtirokchilari o'rtasida korporativ hamkorlikni kuchaytirish Samarqand turizmining raqobatbardoshligini yanada yuqori bosqichga ko'taradi.

Muallif haqida / Сведения об авторе / Author details

1. Janzakov Bekzot Kulmamat o'g'li "Ipak yo'li" turizm va madaniy meros xalqaro universitet dotsenti, PhD / Джанзаков Бекзот Кулмамат оглы, доцент

Международного университета туризма и культурного наследия «Шелковый путь» / Janzakov Bekzot Kulmamat oğlu, Associate Professor of the International University of Tourism and Cultural Heritage "Silk Road"

► b.janzakov@univ-silkroad.uz

■ 0000-0002-7069-5309

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Портер М.Э. Конкуренция. Пер. с англ.-М.: Издат. Дом "Вильямс", 2001.
2. Rosenfeld, S. (1997). Bringing Business Clusters into the Mainstream of Economic Development. *European Planning Studies*, 5(1), 3-23.
3. Gaydoschic T. (2015). Network analysis of Cooperation in Tourism Destinations. *Czech Journal of Tourism*. pp.26-44
4. Mirzaev, K., & Janzakov, B. (2020). The determinants of international tourism (in the example of CIS countries). *European Journal of Molecular & Clinical Medicine*, 7(2), 2020.
5. Djanzakovich, M. (2022). Ogli JBK The analysis of impact of factors influencing leadership abilities. *湖南大学学报 (自然科学版)*, 49(09).
6. Mirzaev, K. (2011). Approaches and issues for developing livestock services in Uzbekistan. *Perspectives of Innovations, Economics and Business*, PIEB, 8(2), 23-25.
7. Safarov, B., Mirzaev, K., Janzakov, B., & Ruzibayev, O. (2022). A Study on the Impact of Distance and Income on Potential Gastrotourists' Decision-Making Process. *African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure*, 11(6), 2052-2062.